

УДК 338.43:636.03

DOI: 10.25140/2411-5215-2019-1(17)-50-59

Віктор Замлинський

**РЕНОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ**

Виктор Замлинский

**РЕНОВАЦИОННЫЕ МЕХАНИЗМЫ ИНТЕНСИФИКАЦИИ ПРЕДПРИЯТИЙ
АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОГО СЕКТОРА**

Viktor Zamlynskyi

**RENOVATION MECHANISMS OF INTENSIFICATION OF ENTERPRISES
OF THE AGROINDUSTRIAL SECTOR**

Досліджено сучасний стан функціонування підприємств агропродовольчого сектору в Україні та запропоновано комплекс реноваційних механізмів, які забезпечать підприємствам інтенсивний напрям розвитку. Запропоновані заходи будуть сприяти залученню інвестицій міжнародних фінансових установ в агропромисловий комплекс, дозволять реалізувати масштабні проекти згідно із сучасними вимогами до ресурсозбереження, інноваційності та екологічності з дотриманням принципів прозорості, ефективності та можливості використання інституту державно-приватного партнерства, впровадження енергоощадних технологій, комплексної автоматизації виробничих процесів.

Ключові слова: реновація; модернізація; аграрний сектор; продовольство; інтенсифікація; тваринництво; державна підтримка розвитку сільського господарства; нетрадиційні галузі тваринництва; сільськогосподарський світогляд; попит на продукти харчування; зростання виробництва.

Бібл.: 8.

Исследовано современное состояние функционирования предприятий агропродовольственного сектора в Украине и предложено комплекс реновационных механизмов, которые обеспечат предприятиям интенсивный направление развития. Предложенные меры будут способствовать привлечению инвестиций международных финансовых учреждений в агропромышленный комплекс, позволят реализовать масштабные проекты согласно современным требованиям к ресурсосбережению, инновационности и экологичности с соблюдением принципов прозрачности, эффективности и возможности использования института государственно-частного партнерства, внедрение энергосберегающих технологий, комплексной автоматизации производственных процессов.

Ключевые слова: реновация; модернизация; аграрный сектор; продовольствие; интенсификация; животноводство; государственная поддержка развития сельского хозяйства; нетрадиционные отрасли животноводства; сельскохозяйственное мировоззрение; спрос на продукты питания; рост производства.

Библ.: 8.

The present state of the functioning of the agro-food sector enterprises in Ukraine is investigated and a complex of renovation mechanisms is proposed that will provide the enterprises with an intensive direction of development. The proposed measures will promote the attraction of investments of international financial institutions in the agro-industrial complex, will allow to implement large-scale projects in accordance with modern requirements for resource conservation, innovation and environmental friendliness, adhering to the principles of transparency, efficiency and possibilities of using the public-private partnership institute, introduction of energy saving technologies, and integrated automation of production processes.

Keywords: renovation; modernization; agrarian sector; food; intensification; animal husbandry; state support for agricultural development; non-traditional livestock industries; agricultural outlook; food demand; production growth.

References: 8.

JEL Classification: Q13

Постановка проблеми. Виробництво продукції продовольчого комплексу завжди було й залишається однією з провідних сфер у вирішенні проблеми продовольчої безпеки держави, постачання населення країни якісними і корисними продуктами харчування. Проте фактичний стан розвитку країни упродовж трансформаційного періоду не відповідає потенційним можливостям і постійно погіршується. Таким чином, треба продовжити подальше реформування аграрного сектору економіки, яке припинить кризові тенденції в сільськогосподарському виробництві. Вихід із надзвичайно складного стану, який склався в економіці країни, полягає в застосуванні інтенсивних методів виробництва. Суттєвою проблемою є збільшення поголів'я тварин, однією з причин, на наш погляд, не головною, називають зменшення площ під кормовими культурами. Також потребує посиленої уваги механізм покращення племінного складу тварин, який забезпечить збільшення обсягів приросту виробництва м'яса, молока, яєць на внутрішньому ринку за рахунок інтенсифікації.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Аналіз останніх досліджень. Питанням розвитку агропродовольчого сектору присвячено велику кількість наукових досліджень, результати яких відображенні в працях О. М. Бородіної, М. В. Гладія, М. П. Бутка, І. Ю. Гришової [1], Н. А. Добрянської [8], С. М. Кваши, М. Ф. Кропівка, В. Я. Месель-Веселяка, Б. Й. Пасхавера, П. Т. Саблука, С. М. Шкарлета, О. М. Шпичака та багатьох інших науковців. Разом з тим треба зазначити, що проблеми подальшого розвитку та модернізації в сучасних динамічних та нестійких умовах ведення бізнесу постійно розширюються, тому потребують постійної уваги з боку вчених-аграрників.

Мета статті. Оцінити поточну ситуацію, що склалася на ринку агропродовольчої продукції, та на базі сучасних реалій сформулювати комплекс заходів щодо удосконалення розвитку експортного потенціалу та державної підтримки аграрного сектору, зокрема тваринництва.

Результати досліджень. В умовах, коли людство потребує постійного збільшення продовольчих ресурсів, аграрна економіка України щорічно нарощує власну частку в забезпеченні глобальної продовольчої безпеки, тим самим посилює свої позиції стійкого розвитку, проводить заходи щодо адаптації агросистеми та технологічно пов'язаних галузей до сучасних вимог зміни клімату, створює сприятливі соціально-економічних умов сільського розвитку.

Стратегія розвитку агропродовольчого сектору на поточний та наступні роки визначена Концепцією Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [4].

Крім цього, щороку державою визначаються сутність цільових програм на підтримку підприємств АПК та суми витрат на них. Розподіл видатків Держбюджету на 2018 рік, у тому числі для фінансування таких цільових програм, наведено в додатках 3 та 4 до Закону від 07.12.17 р. № 2246-VIII «Про Державний бюджет України на 2018 рік» [7].

Зокрема на фінансування витрат Міністерства аграрної політики, у тому числі витрат на держпідтримку сільгосптоваровиробників, передбачено більше 14,1 млрд грн. Для порівняння: торік на ці потреби було виділено майже 9,5 млн грн. Причому, як і в минулі роки, підтримка може надаватися як на безповоротній, так і на поворотній (надання кредитів) основі.

Згідно з цими програмними документами запропоновано перелік конкретних напрямів використання бюджетних коштів за цією програмою наведено у п. 3 Порядку № 104. До нього, зокрема, увійшли:

- селекція в рослинництві та тваринництві;
- часткова компенсація вартості складної сільгосптехніки вітчизняного виробництва;
- часткове відшкодування вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів та підприємств із виробництва комбікормів;
- фінансування заходів із захисту, відтворення та підвищення родючості ґрунтів;
- підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;
- часткове відшкодування вартості будівництва нових тепличних комплексів;
- виплата субсидії на гектар посівів;
- державна підтримка сільгосптоваровиробників шляхом здешевлення страхових платежів (премій).

Основною проблемою галузі є катастрофічне скорочення поголів'я сільськогосподарських тварин та обсягів виробництва у тваринницьких господарствах усіх форм власності. Ринок продукції тваринництва характеризується незбалансованістю попиту і пропозиції, низьким рівнем внутрішнього споживання, а також недостатньо розвинутою ринковою інфраструктурою. Тому згідно з порядком використання коштів за програмою підтримки галузі тваринництва затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.15 р. № 884 [5].

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Відповідно до затвердженої програми бюджетне фінансування отримують юридичні особи незалежно від організаційно-правової форми та форми власності. Виплати спрямовуються на розвиток галузі тваринництва та підвищення її ефективності та часткового відшкодування:

- вартості закуплених для подальшого відтворення телиць, нетелей, корів вітчизняного походження та племінних телиць, нетелей, корів молочного, молочно-м'ясного і м'ясного напрямів продуктивності, племінних свинок та кнурців, племінних вівцематок, баранів, ярок;

- відсоткової ставки за банківськими кредитами, залученими у національній валюті, для покриття витрат, пов'язаних із закупівлею молодняка сільськогосподарських тварин, обладнання для тваринницьких ферм і комплексів;

- вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, доїльних залів та утворених на кооперативних засадах м'ясопереробних підприємств.

Вищенаведені заходи мають на меті активізацію програм інвестування тваринницької сфери та позитивно вплинути на фінансово-економічне та соціальне становище.

Можна виділити такі складові невдач та негативного іміджу галузі:

- суттєві диспропорції між цінами на м'ясо-молочну продукцію, що знижує рівень рентабельності та робить тваринництво інвестиційно непривабливим;

- нестабільність попиту, зменшення обсягу споживання на внутрішньому ринку у зв'язку з бідністю населення та суттєві обмеження щодо експорту;

- недієва програма державного регулювання імпорту, що призвела до подальшої урбанізації та зникнення окремих напрямків виробництва продукції тваринництва;

- відсутність конкурентної кредитної політики, спрямованої на рівні умови щодо оновлення морально застарілих засобів виробництва;

- невідповідна програма заохочення і підготовки молодих спеціалістів більшості спеціальностей, що унеможлиблює інноваційний розвиток;

- незадовільний рівень інтеграційних процесів із високо розвинутими країнами ЄС;

- домінування натурального виробництва особистих селянських господарств, що унеможлиблює застосування сучасних технологій виробництва;

- не достатньо розвинута селекційно-племінна робота особливо в середніх і малих підприємствах;

- неефективність фінансово-економічного механізму державної підтримки тваринництва, що спричиняє відсутність мотивації у молоді будувати своє майбутнє в сільській місцевості.

Також першочерговим є отримання квот на експорт, збільшення частки продукції відповідно до стандартів ЄС та технічних регламентів.

Важливим фактором зниження собівартості продукції є впровадження ресурсозберігаючих технологій, тобто технологій, які забезпечують економію ресурсів підприємства, а отже, і зменшення витрат.

Ресурсозберігаючі технології вирощування продукції тваринництва повинні базуватися на широкому використанні біологічних факторів (високопродуктивні породи, стимулятори росту та ін.), агрохімікатів нового покоління, сучасної високопродуктивної техніки, вдосконалення технологічних операцій тощо [8]. Створення інформаційних автоматизованих баз даних про племінні ресурси та державного реєстру сільськогосподарських тварин дозволить більш ефективно проводити їх облік і контроль, розподіляти державні пільги і дотації.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Зростання виробництва продукції агропродовольчого комплексу також сприятиме досягненню інших національних цілей, включаючи скорочення бідності сільського населення, налагодження логістичних та інфраструктурних шляхів «село-місто», посилення продовольчої безпеки, більш ефективно й відповідально використання природних ресурсів.

Економічний механізм формування і функціонування ринку сільськогосподарської продукції та продовольства об'єднує такі блоки: механізм ціноутворення, система оподаткування, кредитування та страхування. Результати дослідження доводять, що в комплексі з цими блоками обов'язково необхідно враховувати організаційні складові сприяння створення гідних умов конкуренції. Основними завданнями цінового механізму на сучасному етапі розвитку економічних відносин є досягнення паритету цін продукції імпорту та експорту та збалансована їх частка в загальній структурі виробництва і споживання. До основних напрямів забезпечення паритету цін належать такі: застосування гарантованих мінімальних цін на імпортовану продукцію в межах визначених її квот; фінансові товарні інтервенції (купівля або продаж товару залежно від рівня кон'юнктури цін на ринку). На жаль, нині ми спостерігаємо незадовільний стан захищеності українських виробників і споживачів від неякісних та подекуди шкідливих для здоров'я іноземних продуктів харчування, неконтрольованого забруднення навколишньої екосистеми, фінансової неспроможності сільського населення споживати поживні продукти харчування згідно норм. Ці питання повинні буди першочерговими для вирішення в кожній програмі розвитку аграрного сектору.

Ефективне функціонування ринку м'ясних продуктів можливе лише за умови максимального наближення попиту та пропозиції. Попит на аграрну і продовольчу продукцію визначається трьома факторами: рівнем грошових доходів населення, рівнем цін, а також цін на супутні види продовольчих товарів.

Щодо кредитної системи, то через високі ставки сплати за кредити значна кількість підприємств ними не користуються. До того ж значно зменшились обсяги кредитів. Всі вони спрямовувалися в галузі з підвищеним оборотом капіталу, та у агрохолдінгові компанії обминувши малий і середній аграрний бізнес.

Розвиток кредитного механізму підприємств має наступну перспективу: створення та розвиток кредитної форми кооперації між сільськогосподарськими товаровиробниками в межах представленої мікрозони та переробними підприємствами; розвиток довгострокового кредитування, основною метою якого є оновлення матеріально-технічної бази підприємств; диференціація розміру кредитних ставок за використання кредитних ресурсів за видами підприємств, функціонуючих у складі АПК.

Наступним елементом у системі удосконалення економічного механізму підприємств є удосконалення податкової політики. Розвиток податкових відносин на найближчий період нами передбачений у продовженні пошуку дієвої системи пільгового оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, передусім малих і середніх, що виробляють органічно чисту продукцію. Основною стратегією іноземних країн є захист власних товаровиробників і протидія надходженню дешевої імпортованої продукції на внутрішні ринки. Цей механізм нам варто запровадити якнайшвидше.

Отже, актуальною проблемою залишається питання державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, зокрема тих, хто займається виробництвом м'яса. Проблема досить складна, але зарубіжний досвід та власні спостереження і дослідження доводять, що в ближчі роки забезпечити рентабельне виробництво м'яса без державних дотацій буде складно. Поступово будуть зникати суб'єкти малого і середнього бізнесу, якщо не розвинути зелений туризм, виробництво нетрадиційної аграрної продукції, органічних продуктів без застосування хімікатів та антибіотиків. Так, їхня продукція буде дорога, але набагато корисніша. В Україні існує незаповнена ніша в ро-

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

зведенні рідкісних нетрадиційних тварин. Як, наприклад, равликів, виноградних слимаків, фазанів, голубів, черепах, страусів, дощових черв'яків, мідій, устриць, морських водоростей. Також перспективним є бізнес зі створення заповідників диких тварин (коней, овець, буйволів, свиней та інших). У таких країнах, як Великобританія та Нова Зеландія діють програми зі створення нового та збереження існуючого дикого запасу тварин як основи генофонду та протидії вимирання популяції. Ці програми розширення біорізноманіття тварин дозволять підняти рейтинг Україні у збереженні світової флори та фауни, доповнять раціон біологічно повноцінними продуктами харчування.

Вивчення глобальних теоретичних засад інтенсифікації сільського господарства, заснованих на збільшенні кількості населення та зміні клімату, дає змогу стверджувати, що питання інтенсифікації актуально як ніколи, світова ціна на продукцію тваринництва до 2050 року зросте в середньому на 30 % без значних змін клімату та на 60 % і більше за умови настання кліматичних змін. Здебільшого подорожчання буде пов'язане зі зменшенням кормової бази та відбудеться в країнах Азії, Африки та на Півдні України. Значно збільшаться інвестиції в інфраструктурні об'єкти, які забезпечують зв'язок виробників продовольства з ринками і поставки продовольства у великі міста. Державна програма пристосування агропродовольчого сектору до кліматичних змін є важливою складовою забезпечення загальної стійкості продовольчої системи і продовольчої безпеки. Зміна рівня і структури виробництва сільгосппродукції, її подорожчання викликає соціальні та економічні наслідки, змінює спрямованість розвитку виробничих підприємств, що може викликати зміни у структурі собівартості, а також змінити сучасну логістичну систему торгівлі та покращити інвестиційний клімат. На національному рівні це безумовно спровокує постійне зростання цін на сільськогосподарську продукцію, зокрема продукти харчування і корми, що, у свою чергу, вплине на економічне й соціальне становище населення, особливо на прошарок сімей, де значна частина заощаджень витрачається на продукти харчування.

Реноваційні механізми інтенсифікації розвитку тваринництва вимагають їхнього розширеного відтворення з урахуванням як глобальних запитів, так і внутрішніх соціальних, технологічних та економічних факторів, що надасть відчутний соціальний ефект і вплине на прибутковість. Запровадження інновацій може відбуватися за умови державного сприяння та масштабної інвестиційної підтримки, що в комплексі з чисельними дослідженнями, відповідними державними програмами та спрощеннями фінансово-кредитного та податкового середовища дозволять отримати позитивний ефект.

Таким чином, використовуючи структури відносин кластерного типу: бізнес-державні установи, бізнес – науково-дослідні інститути можна досягти інтенсифікації шляхом використання ресурсозберігаючих технологій та збільшити ефективність наявного ресурсного потенціалу.

Тваринництво є стратегічним національним пріоритетом, складовою глобальної продовольчої безпеки. Ми пропонуємо проводити структурну перебудову в двох напрямках: створення конкурентного продукту виробниками й умови державного сприяння щодо логістики і реалізації цієї продукції на світових ринках. Підтримка структурної перебудови у тваринництві повинна здійснюватися переважно через інвестиції; активізація чинників інтенсивного відтворення - через поліпшення якості кормової бази, селекційно-племінної справи, впровадження сучасних інноваційних технологій, підготовки висококваліфікованих кадрів, проведення ветеринарних і санітарних заходів.

Також перспективним напрямом є досягнення оптимальної концентрації поголів'я тварин. Одним із факторів, який безпосередньо впливає на рівень продуктивності тварин та формує собівартість виробленої продукції, є вибір методу утримання тварин. Аналіз організаційно-економічних підходів до виробництва м'ясної продукції свідчить,

---

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

що інтенсифікація тваринництва з використанням інноваційних ресурсозберігаючих технологій є раціональною та перспективною та дозволяє зменшити витрати на третину в розрахунку на 1 голову. Позитивним прикладом є усунення з українського ринку іноземного м'яса птиці та яєць та поступове нарощення експорту цієї продукції протягом останніх років. Діаметрально протилежну ситуацію ми спостерігаємо у свинарстві та молочному скотарстві.

На нашу думку, розвиток тваринництва є одним із головних компонентів забезпечення продовольчої безпеки, тому інтенсифікація галузі, інвестування в агротехнології, постійне техніко-економічне оновлення ресурсної бази є першочерговим завданням. Зміна сільськогосподарського світогляду, формування нової концепції агропродовольчого ринку з посиленням ролі національного товаровиробника, збільшення наявного ресурсного потенціалу за рахунок впровадження нових, сучасних, якісних характеристик через збільшення екологічної та органічної складової, покращення генетичного потенціалу з використанням сучасних інноваційних технологій, що дозволить забезпечити товарну диверсифікацію та перерозподілити ринки відповідно до запитів, як наслідок, посилити спеціалізацію виробництва та концентрацію поголів'я тварин. Ці заходи дозволять збільшити конкурентні переваги на сучасному етапі переформатування глобальних продовольчих ринків.

Суттєвою складовою стратегії розвитку тваринництва є переорієнтація на використання місцевих сировинних, матеріальних і трудових ресурсів, соціальну спрямованість державної підтримки, відповідальну політику щодо раціонального використання природних ресурсів, пасовищ та водойм, розвиток соціального, економічного та культурного життя сільського населення, розбудова стійкого сільського господарства та економічної стабільності шляхом відродження екологічної агросистеми регіону.

Для виконання забезпечення стабілізації виробництва м'яса і м'ясопродуктів і більш ефективного використання ресурсного потенціалу АПК виникає об'єктивна необхідність комплексного підходу в реалізації окремих груп факторів: організаційно-управлінських, економічних і правових; техніко-технологічних; соціальних.

Для оптимізації виробничої програми розвитку агроформування використана лінійна економіко-математична модель, яка включає 50 змінних, на які накладаються 71 обмеження.

При розробці моделі задачі введена така символіка:

Множини:

J – множина, елементами якої являються галузі й види діяльності в агроформуваннях;

I – множина видів земельних угідь;

H – множина однорідних груп культур;

F – множина показників виробничо-фінансової діяльності;

K – множина поживних речовин;

P – множина видів гарантованого виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції;

T – множина видів трудових ресурсів.

Підмножини:

J₁ – підмножина галузі рослинництва;

J₂ – підмножина галузі тваринництва;

J₃ – множина видів кормів страхового фонду.

Індекси:

j – індекс галузі або виду діяльності в агроформуванні;

i – індекс виду земельних угідь;

h – індекс однорідних груп культур;

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

t – індекс виду трудових ресурсів;
 f – індекс показників виробничо-фінансової діяльності;
 k – індекс видів поживних речовин або виду корму страхового фонду;
 p – індекс виду гарантованого виробництва сільськогосподарської продукції.

Змінні:

x_j – розмір j -ої галузі або виду діяльності в агроформуванні;
 $x_j^{(k)}$ – загальний розмір страхового фонду по k -ому виду поживних речовин для розвитку j -ої тваринницької галузі;

$x_j^{(f)}$ – сумарне значення f -го показника виробничо-фінансової діяльності по j -им галузям виробництва;

$x_j^{(t)}$ – загальна потреба в трудових ресурсах t -ого виду для розвитку j -их галузей.

Техніко-економічні коефіцієнти:

a_{ij} – нормативи затрат i -го виду земельних угідь на виробництво j -го виду продукції;
 a_{tj} – нормативи витрат t -го виду трудових ресурсів в розрахунку на виробництво j -ого виду продукції;

v_{kj} – вихід k -го виду поживних речовин з j -ого виду корму;

a_{kj} – нормативна потреба в k -му виді поживних речовин у розрахунку на одиницю виміру j -ої змінної по тваринництву;

d_{kj} – розміри страхового фонду по k -ому виду поживних речовин у розрахунку на одиницю виміру j -ої змінної по тваринництву;

v_{pj} – вихід p -го виду продукції по j -ому виду діяльності в агроформуванні;

ξ_{pj} – логічний коефіцієнт зв'язку, який може приймати значення $\xi_{pj}=0$ або $\xi_{pj}=1$;

c_{fj} – вартісне значення f -го показника виробничо-фінансової діяльності в j -ому виду діяльності в агроформуванні.

Константи:

A_i – наявність i -го виду земельних угідь в господарстві;

A_h і A_h – відповідно $\min$ допустима і $\max$ можлива площа h -ої однорідної групи культур в структурі посівних площ;

B_i – максимальна площа групи сільськогосподарських культур у сівозміні;

A_p – гарантований обсяг виробництва p -го виду продукції.

Перша група змінних визначає напрямки використання продукції рослинництва. Насамперед тут включаються змінні із використання зернових і технічних культур, на фуражні цілі, а також передбачається реалізація продукції за різними каналами.

Друга група змінних із виробництва та використання кормів.

Третя група змінних пов'язана з тваринницькими галузями і включає поголів'я корів, нетелів, молодняк великої рогатої худоби та свиней на відгодівлі. У цій групі змінних враховуються умови, пов'язані з процесом відтворення стада та можливості виробництва продукції тваринництва і її реалізації за різними каналами. Крім того, в групі передбачається формування страхового фонду концентрованих, грубих і соковитих кормів.

Заклучна група змінних по розрахунку результативних показників виробничо-фінансової діяльності підприємства. Тут визначається сума матеріальних витрат, вартість кормів, вартість валової продукції у зіставних цінах, собівартість реалізованої продукції, чистий дохід та валовий прибуток господарства.

Критерій оптимальності:

$$Z = (\max) = x_j^{(f)}; (f \in F). \quad (1)$$

Підсистеми обмежень:

1. Щодо використання земельних угідь

$$\sum_{j \in J} a_{ij} x_j \leq A_i; (i \in I); \quad (2)$$

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

2. Щодо структури посівних площ сільськогосподарських культур з урахуванням науково обґрунтованої системи сівозмін:

$$\underline{A}_h \leq \sum_{j \in J} a_{hj} x_j \leq A_h; (h \in H); \quad (3)$$

3. Щодо визначення потреби в трудових ресурсах:

$$\sum_{j \in J} a_{tj} x_j - x_j^{(t)} = 0; (t \in T); \quad (4)$$

4. Щодо виробництва та використанню кормів і забезпеченню фізіологічних потреб тварин в поживних речовинах:

$$\sum_{j \in J_1} v_{kj} x_j - \sum_{j \in J_2} a_{kj} x_j - \sum_{j \in J_3} x_j^{(k)} \geq 0; (k \in K); \quad (5)$$

5. Щодо формування страхового фонду кормів:

$$\sum_{j \in J_2} a_{kj} x_j - x_j^{(k)} = 0; (k \in K_1); \quad (6)$$

6. Щодо гарантованого виробництва і розподілу продукції:

$$v_{pj} x_j - \sum_{j \in J} f_{pj} x_j = 0; \quad (7)$$

$$f_{pj} x_j \geq A_p; (j \in J); (p \in P). \quad (8)$$

7. Щодо формування результативних показників виробничо-фінансової діяльності:

$$\sum_{j \in J} C_{fj} x_j - x_j^{(f)} = 0; (f \in F); \quad (9)$$

8. Невід'ємність змінних:

$$x_j \geq 0; x_j^{(k)} \geq 0; x_j^{(f)} \geq 0; x_j^{(k)} \geq 0. \quad (10)$$

Перша і друга підсистеми обмежень пов'язана з використанням земельних ресурсів (площі товарних посівів та кормових угідь) з врахуванням вимог науково обґрунтованої системи землеробства.

Третя підсистема обмежень із визначення потреби в трудових ресурсах.

Четверта підсистема обмежень із виробництва і використання кормів та забезпечення потреб тварин в поживних речовинах і відповідних вимог щодо зоотехнічних норм годівлі. До цієї підсистеми включається підсистема обмежень з формування страхових фондів кормів.

П'ята підсистема обмежень включає умови щодо розподілення продукції рослинництва і тваринництва за різними каналами використання, враховуючи внутрішньогосподарські потреби та розвиток процесів відтворення.

Шоста підсистема обмежень забезпечує визначення результативних показників виробничо-фінансової діяльності господарства.

Національна програма інтенсивного напряму розвитку агропродовольчої сфери повинна розроблятися в координатах парадигми світового ресурсно-інноваційного розвитку глобальної економічної системи, яка передбачає застосування моделі зменшення енерговитратності та імпортоенергозалежності, заощадливе використання земельних та водних ресурсів, комплексну модифікацію й автоматизацію, створення спеціальної програми для припинення трудової міграції, зменшення рівня бідності населення в сільській місцевості. У результаті створення сприятливих умов для впровадження проектів агропродовольчої сфери збільшиться обсяг експорту вітчизняної сільськогосподарської продукції, а Україна посяде гідне місце серед світових постачальників продовольства.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Висновки і пропозиції. Таким чином, удосконалення організаційно-економічних та технологічних заходів щодо підвищення ефективності функціонування й розвитку агроформувань, які вирощують тварин дозволить значно підвищити економічну ефективність виробництва, вирішити низку соціальних проблем, а також залучити основний ресурс ринкових відносин – економічний інтерес безпосередніх виробників тваринницької сільськогосподарського виробництва.

У зв'язку з високими інвестиційними очікуваннями, пов'язаними з інституціональними змінами світового продовольчого ринку, суттєвим перерозподілом напрямків ринків імпорту й експорту окремих видів продукції протягом наступних 10 років потрібно терміново розробити і задіяти повний ланцюг змін як у державній політиці, так і в політиці всіх компаній аграрного спрямування, сформуванню власну концепцію виробництва генно-модифікованої та органічної продукції, оновити засоби виробництва відповідно до сучасних тенденцій екологізації, зростання впливу товаровиробників та споживачів на формування реноваційних механізмів агропродовольчого сектору. Покращити становище дозволить розробка системи страхування ризиків та податкових пільг для екологічно спрямованих господарств, які приділяють увагу постійному покращенню навколишньої біосистеми, використовують альтернативні джерела енергії, виробляють продукти харчування, придатні для споживання дітям. Отже, перспективними напрямками інтенсифікації аграрних підприємств є побудова власної стратегії національного товаровиробника в контексті світової ресурсно-інноваційної моделі еколого-соціальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Гришова І. Ю., Митяй О. В. Пріоритетні напрями реструктуризації як метод підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. *Економічний простір*. 2015. № 100. С. 125–135.
2. Замлинська О. В., Замлинський В. А. Розвиток суб'єктів аграрного ринку України: пріоритети, інвестиційні джерела та маркетингова стратегія. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2016. Вип. 4 (68). С. 71–76.
3. Замлинський В. А. Проблеми розвитку інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки. *Бізнес-навігатор*. 2013. № 2 (31). С. 12–16. URL: <http://www.business-navigator.ks.ua/jour>.
4. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року. URL: <http://minagro.gov.ua/node/16822>.
5. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки галузі тваринництва, та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 884. URL: <https://pravo.uteka.ua/doc/Pro-zatverdzhennya-Poryadku-vikoristannya-koshtiv-peredbachenix-u-derzhavnomu-byudzheti-dlya-pidtrimki-galuzi-tvarinnictva-ta-viznannya-takimi-shho-vtratali-chinnist-deyakix-postanov-Kabinetu-Ministriv-Ukraini>.
6. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Розпорядження від 30 грудня 2015 р. № 1437-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248907971>.
7. Про Державний бюджет України на 2018 рік: Закон України від 07.12.2017 № 2246-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>.
8. Dobrianska N. A., Popovich O. M. Economic efficiency of animal's current biological assets use and ways of its increases. *Економіка: реалії часу*. 2017. № 4 (32). С. 37–43. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2017/No4/37.pdf>.

References

1. Grishova, I. Yu., Mitai, O. V. (2015). Priority directions of restructuring as a method of increasing the competitiveness of agrarian enterprises [Prіorytetni napriamy restrukturyzatsii yak metod pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpriemstv]. *Ekonomicnyi prostir – Economic space*, 100, 125–135 [in Ukrainian].

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

2. Zamlynska, O. V., Zamlynskyi, V. A. (2016). Development of the agrarian market of Ukraine: priorities, investment sources and marketing strategy [Rozvytok subiektiv ahrarnoho rynku Ukrainy: priorytety, investytsiini dzherela ta marketynhova stratehiia]. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Seriiia «Economika i menedzhment» – Visnyk of Sumy National Agrarian University. Series «Economics and Management»*, 4 (68), 71–76 [in Ukrainian].

3. Zamlynsky, V. A. (2013). Problemy rozvytku innovatsiinoi diialnosti v ahrarnomu sektori ekonomiky [Problems of innovation development in agrarian sector of economy]. *Biznes-navigator – Business-Navigator*, 2 (31), 12–16. Retrieved from <http://www.business-navigator.ks.ua/jour>.

4. Kontsepsiia Derzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky na period do 2020 roku [The Concept of the State Target Program for the Development of the Agrarian Sector of the Economy for the Period till 2020]. Retrieved from <http://minagro.gov.ua/node/16822>.

5. Pro zatverdzhennia Poriadku vykorystannia koshtiv, peredbachenykh u derzhavnomu biudzheti dlia pidtrymky haluzi tvarynnytstva, ta vyznannia takymy, shcho vtratyly chynnist, deiakykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy [On Approval of the Procedure for Using the Funds Provided in the State Budget to Support the Animal Husbandry, and the Recognition of Decisions of the Cabinet of Ministers of Ukraine as Late]. № 884 (dated October 28, 2015). Retrieved from <https://pravo.uteka.ua/doc/Pro-zatverdzhennya-Poryadku-vikoristannya-koshtiv-peredbachenix-u-derzhavnomu-byudzheti-dlya-pidtrimki-galuzi-tvarinnictva-ta-viznannya-takimi-shho-vtratile-chinnist-deyakix-postanov-Cabinet-Ministriv-Ukraine>.

6. Pro skhvalennia Kontsepsii Derzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky na period do 2020 roku [On Approval of the Concept of the State Target Program for the Development of the Agrarian Sector of the Economy until 2020]. № 1437-p (dated December 30, 2015). Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/ua/np/248907971>.

7. Pro Derzhavnyi biudzhет Ukrainy na 2018 rik [On the State Budget of Ukraine for 2018]. № 2246-VIII (on December 7, 2017). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>.

8. Dobrianska, N. A., Popovich, O. M. (2017). Economic efficiency of animal's current biological assets use and ways of its increases. *Economics: time realities*, 4 (32), 37–43. Retrieved from <https://economics.opu.ua/files/archive/2017/No4/37.pdf>.

Замлинський Віктор Анатолійович – доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту, Одеський національний політехнічний університет (просп. Шевченка, 1, м. Одеса, 65044, Україна).

Замлинский Виктор Анатольевич – доктор экономических наук, профессор кафедры менеджмента, Одесский национальный политехнический университет (просп. Шевченко, 1, м. Одеса, 65044, Украина).

Zamlynskyi Viktor – Doctor of Economics, Professor of the Department of Management, Odessa National Polytechnic University (1 Shevchenko Av., 65044 Odessa, Ukraine).